

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ &
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΕΡΕΥΝΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΕΚΚΕ)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΑΞΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ:

ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ, ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Έργο SECSTACON 1391 της Δράσης ΑΡΙΣΤΕΙΑ 2011

ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Εξοχική κατοικία, κατανάλωση και τρόποι ζωής: Επενδύοντας στο
αγροτικό ιδεώδες**

Προκαταρκτικό Κείμενο (Draft)

Μιχάλης Πέτρου

Αθήνα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εξοχική κατοικία, κατανάλωση και τρόποι ζωής: Επενδύοντας στο αγροτικό ιδεώδες

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται, σε όλον τον αναπτυγμένο κόσμο, μια γενικότερη τάση αντιστροφής των εσωτερικών μεταναστευτικών ρευμάτων με μια διακριτή μετατόπιση από την αγροτική προς την αστική μετανάστευση. Το φαινόμενο αυτό πληθυσμιακής αναστροφής, «αποαστικοποίηση» (*counterurbanisation*), αφορά την μετακίνηση των κατοίκων των πόλεων προς τις αγροτικές περιοχές (*in migration*) προς αναζήτηση καλύτερου πλαισίου και χαμηλότερου κόστους ζωής. Ο αγροτικός χώρος αποτελεί στο εξής πεδίο πολυσύνθετων μεταναστευτικών ροών από- και- προς τα αστικά κέντρα οδηγώντας σε φαινόμενα δημογραφικής αλλαγής και κοινωνικής ανασύνθεσης της υπαίθρου. Η αποαστικοποίηση αποτελεί συνέπεια της οικονομικής αναδιάρθρωσης τόσο των αστικών όσο και των αγροτικών κοινωνιών σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές και κοινωνικές μεταβολές που εντείνουν την κινητικότητα (γεωγραφική και κοινωνική) εκατέρωθεν σε σχέση με παλαιότερα. Σύμφωνα με εμπειρικές έρευνες το «αγροτικό περιβάλλον» δείχνει να είναι ο σημαντικότερος παράγοντας στην απόφαση των αστών για μετακίνηση στην ύπαιθρο (Halfacree, 1994). Το αγροτικό περιβάλλον συνοψίζεται στο ελκυστικό φυσικό περιβάλλον, τους ανοικτούς χώρους, την ιδιωτικότητα και την κοινωνική ποιότητα του περιβάλλοντος (ηρεμία, κοινοτική ζωή κλπ) μέσω μιας εξιδανίκευσης του αγροτικού χώρου και κόσμου. Προφανώς αυτή η «μετανάστευση με προσδοκίες» αποτυπώνει την κοινωνική κατασκευή του αγροτικού και της αγροτικότητας που διαφοροποιείται σύμφωνα με τις αντιλήψεις, τις εμπειρίες και τα οδοιπορικά ζωής των δρώντων υποκειμένων. Μέσα σε αυτήν τη δυναμική των πολλαπλών ανασυνθέσεων, αυστηροί δυϊσμοί και διχοτομικά μοντέλα, όπως π.χ. ανάμεσα στο αγροτικό και το αστικό ή το παραδοσιακό και το μοντέρνο, δεν επαρκούν για να ερμηνεύσουν ρευστά και πολυσύνθετα κοινωνικά και χωρικά σύνολα. Αποδεσμεύοντας την διαδικασία ταύτισης συγκεκριμένων περιοχών της υπαίθρου με δεδομένες δραστηριότητες (π.χ. γεωργία, όργωμα, βόσκημα, συλλογή της παραγωγής κλπ.) μπορεί κανείς να αντιληφθεί την ρευστότητα της έννοιας της τοπικότητας και του αγροτικού χώρου στον βαθμό που συνδέονται με εντεινόμενες μετακινήσεις και ροές ατόμων, υπηρεσιών, αγαθών και μηνυμάτων μεταξύ αστικού και αγροτικού. Η νέα αγροτικότητα αναδιαμορφώνεται στο πλαίσιο μιας διαρκώς μεταβαλλόμενης

κοινωνικής πραγματικότητας του αγροτικού χώρου, αποδεσμευμένης από «τις συνδηλώσεις της σταθερότητας και της ομοιογένειας». Ακόμα και αν οι γεωργικές χρήσεις γης παραμένουν κυρίαρχες, ο υπαίθρος χώρος επιβεβαιώνεται καθημερινά ως ένας ελκυστικός χώρος κατοικίας, τουρισμού και αναψυχής, λειτουργίες και χρήσεις που απεικονίζουν τα πιο ορατά σημεία της τριτογενοποίησής του όπου νέες μη-γεωργικές δραστηριότητες αναπτύσσονται και διεκδικούν να οικειοποιηθούν κομμάτια του -κατά παράδοση- αγροτικού χώρου.

Ως κε τούτου η επάνοδος στην υπαίθρο φωτίζει νέες πρακτικές κατοίκησης και ιδιαίτερες στρατηγικές επιλογής του τόπου εργασίας και του τόπου κατοικίας μέσα σε ολοένα και περισσότερο διευρυμένα υπερτοπικά και πολυτοπικά γεωγραφικά σύνολα. Παράλληλα, αναδεικνύονται νέοι κοινωνικοί δρώντες με διαφορετικές ιδεολογίες και συμφέροντα (νεοαφιχθέντες κάτοικοι, γηγενείς, αγρότες, τουρίστες, φυσιολάτρες, κλπ), των οποίων οι αξιοδοτήσεις για την οργάνωση της αγροτικής ζωής, το φυσικό περιβάλλον, την ταξική σύνθεση της κοινωνίας της υπαίθρου, το αγροτικό και το τοπικό, προφανώς εδράζονται σε διαφορετικές πολιτισμικές αναπαραστάσεις και σημασιοδοτήσεις του χώρου. Για κάποιους λοιπόν, στο πλαίσιο των επινοημένων τόπων, χώρων, και τρόπων ζωής, η υπαίθρος σχηματοποιείται και νοηματοδοτείται άλλοτε με όρους ειδυλλιακότητας και άλλοτε με όρους οπισθοδρομικότητας. Για μερικούς ο αγροτικός βίος είναι συνυφασμένος με χαλαρότερους και λιγότερο έντονους ρυθμούς ζωής σε σχέση με την πόλη, ενώ για κάποιους άλλους με το βουκολικό τοπίο, τη γαλήνη της ηρεμίας και την απουσία θορύβου και πολυκοσμίας. Για κάποιους η γη και το φυσικό περιβάλλον παραπέμπουν σε μια ισχυρή παραστασιακή ταύτιση με το αγροτικό επάγγελμα και την οικονομική επιβίωση, ενώ για κάποιους άλλους σε μια πολιτισμική συνάφεια σχετικής με την προστασία, διαφύλαξη και ανάδειξης βιοτόπων και πολιτιστικής κληρονομιάς

Σε κάθε περίπτωση οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι και οι ομάδες συμφερόντων κατασκευάζουν κοινωνικά την αγροτικότητα, παραπέμπουν σε διαφορετικές ρητορικές (λόγους), όπου το «αγροτικό ιδεώδες» (Bell 2006) σε όλες του τις εκφάνσεις (συχνά αντικρουόμενες) διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στους όρους και στις διαδικασίες συμμετοχής ή ένταξης των κοινωνικών δρώντων υπό το βάρος κοινωνικών, ηθικών, πολιτισμικών και ιδεολογικών δεσμεύσεων, σε βαθμό που μπορούμε πλέον να μιλάμε για «μια συμβολική μάχη για την αγροτικότητα», όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο M. Mormont (1990). Με άλλα λόγια, η έννοια της

«νέας αγροτικότητας» διαμορφώνεται υπό το πρίσμα της κοινωνικής κατασκευής και ειδικότερα του πώς τα κοινωνικά υποκείμενα αντιλαμβάνονται τον αγροτικό χώρο, με ποιους τρόπους νοηματοδοτούν την «φύση» και την «υπαίθρο». Αλλά και του πώς τα κοινωνικά υποκείμενα προσλαμβάνουν και τοποθετούν, ως δρώντα μέλη, τον εαυτό τους μέσα στον αγροτικό χώρο υπό την εμπλοκή διαφορετικών πολιτισμικών αναπαραστάσεων και ιδεολογικών αποδόσεων για τις αγροτικές περιοχές ή τους τρόπους ζωής στην υπαίθρο.

Κεντρική σημασία για τη διαδικασία συγκρότησης της αγροτικότητας διαδραματίζει το αξιακό περιεχόμενο που οι ίδιοι οι κοινωνικοί δρώντες αποδίδουν στη φύση και κατ' επέκταση στη σχέση που αναπτύσσουν με αυτή. Μια σχέση που αναπόφευκτα στη εποχή της νεωτερικότητας εκφράστηκε μέσα από διχοτομικά δίπολα και πολιτισμικούς δυισμούς θεώρησης της ζωής στο φυσικό περιβάλλον της υπαίθρου ως αναλλοίωτης, αυθεντικής, αγνής, ήρεμης και ειδυλλιακής σε αντίθεση με τη ζωή στην πόλη όπου η τεχνοκρατική οργάνωση της καθημερινότητας, οι βιομηχανίες, οι υψηλές πληθυσμιακές πυκνότητες, το ανθρωπογενές περιβάλλον και οι έντονοι ρυθμοί ζωής συμβάλλουν στον κατακερματισμό της ανθρώπινης υπόστασης και στην αλλοτρίωση της προσωπικότητας.

Σε κάθε περίπτωση ο αγροτικός χώρος δείχνει ν' απεκδύεται σήμερα τα γνωρίσματα εκείνα που προέβαλλαν παλαιότερα απαξιωτικά στερεότυπα του αγροτικού βίου και της αγροτιάς, όπως λάσπες, βρώμες, φτώχεια, οπισθοδρομικότητα. Το αποκαλούμενο «αγροτικό ιδεώδες» (Bell, 2006) αναφέρεται σε αυτήν την «άμεπτη» εικόνα μιας ιδεατής υπαίθρου, όπου ο άνθρωπος μπορεί να διαβιεί κοντά στη φύση, μετέχοντας και απολαμβάνοντας των αυθεντικών παραδοσιακών αξιών μιας ενυπάρχουσας αγροτικής κοινωνίας. Παράλληλα, τα παραδείγματα μιας εξιδανικευμένης εικόνας του αγροτικού χώρου ως ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος και αγροτικής ζωής, που προβάλλονται από τα ΜΜΕ (εφημερίδες, τηλεόραση, περιοδικά life-style κλπ.) επηρεάζουν και τον τρόπο με τον οποίο οι αγροτικές περιοχές «ανακατασκευάζονται και παρουσιάζονται εκ νέου κατά τρόπο ώστε να ενισχύεται το αγροτικό ιδεώδες στο πλαίσιο του δημόσιου λόγου περί ελκυστικότητας της υπαίθρου». Όπως θα σημείωνε και ο M. Woods (329-330-331). «Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η αγροτική οικονομία έχει μεταβληθεί από το να βασίζεται στην εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος στο να βασίζεται στην εκμετάλλευση της αισθητικής έλξης της υπαίθρου.....Στο αγροτικό πλαίσιο, τοπία, περιβάλλοντα, παραδόσεις αλλά και πρακτικές «επανασυνσκευάζονται και

εμπορευματοποιούνται με τέτοιο τρόπο που να απαντούν στο ιδανικό του αγροτικού ιδεώδους και ν' ανταποκρίνονται στις αναπαραστάσεις, προεικόνες και προσδοκίες των δυνητικών χρηστών και καταναλωτών της υπαίθρου».

Τέτοιες εκφάνσεις του αγροτικού ιδεώδους μορφοποιούνται μέσω της εγκατάστασης εξοχικής κατοικίας σε αγροτικούς τόπους, από αστούς οι οποίοι επιθυμούν να επενδύσουν στην υπαίθρο. Η επένδυση στην αγορά ακινήτων στην υπαίθρο είτε με τη μορφή της αναπαλαίωσης οικιών είτε με την μορφή νέων κατασκευών αντανakλά μια γενικότερη κοινωνική τάση των εισερχόμενων από τις πόλεις αστών προς αναζήτηση καλύτερου πλαισίου ζωής συγκριτικά με την πόλη. Ειδικά σε περιοχές ιδιαίτερα δημοφιλείς (π.χ. όπως ένα χειμερινό θέρετρο), όπου ο τόπος εκτιμάται περισσότερο για το στυλ ζωής των επενδυτών-καταναλωτών υψηλής αξίας (ενίοτε διάσημων) και λιγότερο για τα φυσικά αξιοθέατα και την καθημερινότητα των γηγενών, οι τιμές των ακινήτων δύνανται να διαμορφωθούν σε ασυνήθιστα υψηλά επίπεδα προκαλώντας κοινωνικές και οικονομικές ανισορροπίες στη δίνη του εξευγενισμού (οικίες, υπηρεσίες και προϊόντα που προορίζονται για συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα, στρεβλή παραγωγική αναδιάρθρωση μέσω του εξευγενισμού και της συνακόλουθης υπεραξίας της γης κατά παρέκκλιση των όποιων παραδοσιακών δυνατοτήτων και προοπτικών της γεωργίας, ανακατανομή της κοινωνικής σύνθεσης, κοκ). Υπό αυτό το πρίσμα, ένας από τους αξιοσημείωτους μετασχηματισμούς του αγροτικού χώρου εστιάζεται στον εποικισμό και στη διάχυση (άναρχη σε αρκετές περιπτώσεις) της δεύτερης/ παραθεριστικής κατοικίας σε περιοχές της υπαίθρου, επιφέροντας ριζικές ανακατατάξεις στο φυσικό περιβάλλον, στη φυσιогνωμία και στις παραγωγικές δομές αγροτικών περιοχών. Οι εν λόγω κοινωνικοοικονομικοί και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί εντοπίζονται ιδιαίτερα σε περιοχές της υπαίθρου που γειτνιάζουν με μεγάλες πόλεις, καθώς χρονικά πρώτες αυτές έλκουν και χωρικά υποδέχονται αστικούς πληθυσμούς που μετακινούνται προς αναζήτηση ενός διαφορετικού πλαισίου ζωής, «κοντά στη φύση», εξασφαλίζοντας παράλληλα τις δυνατότητες εύκολης και γρήγορης πρόσβασης στο αστικό κέντρο προς κάλυψη των εργασιακών τους υποχρεώσεων και όχι μόνο (Bossuet 2006, Halfacree 2008). Στο κείμενο μου διερευνώνται -μέσα από τα παραδείγματα δύο ορεινών περιοχών- το πλαίσιο των νέων κοινωνικο-πολιτισμικών συσχετισμών και διακυβευμάτων που διαμορφώνονται σε περιοχές της υπαίθρου όπως α) οι αξιοδοτήσεις του εδαφικού και κοινωνικού κεφαλαίου, της δεύτερης κατοικίας και του προσδοκώμενου πλαισίου της αγροτικής ζωής, β) οι προσλήψεις και

σηματοδοτήσεις για το φυσικό περιβάλλον γ) το πλαίσιο προσδιορισμού και νοηματοδότησης των παραγωγικών και καταναλωτικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο και η συνακόλουθη διερεύνηση συγκρότησης πολιτισμικών ταξινομικών συστημάτων κατηγοριοποίησης για διαφορετικές εκφάνσεις και προσαρμογές του αγροτικού βίου στο σύγχρονο πλαίσιο αναδιάρθρωσης της υπαίθρου, δ) οι πολιτισμικές παράμετροι και τα σύμβολα διαμεσολάβησης (υλικά, ιδεολογικά) που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία αυτοπροσδιορισμού των υποκειμένων.

Το ερευνητικό υλικό της παρουσίασης προέκυψε από επιτόπια έρευνα στην ορεινή Κορινθία και την ορεινή Φωκίδα. Η περιοχή της ορεινής Κορινθίας χαρακτηρίζεται από γεωργικές γαίες υψηλής παραγωγικότητας και κατ' επέκταση από την ύπαρξη οικονομικά αποδοτικών καλλιεργειών.

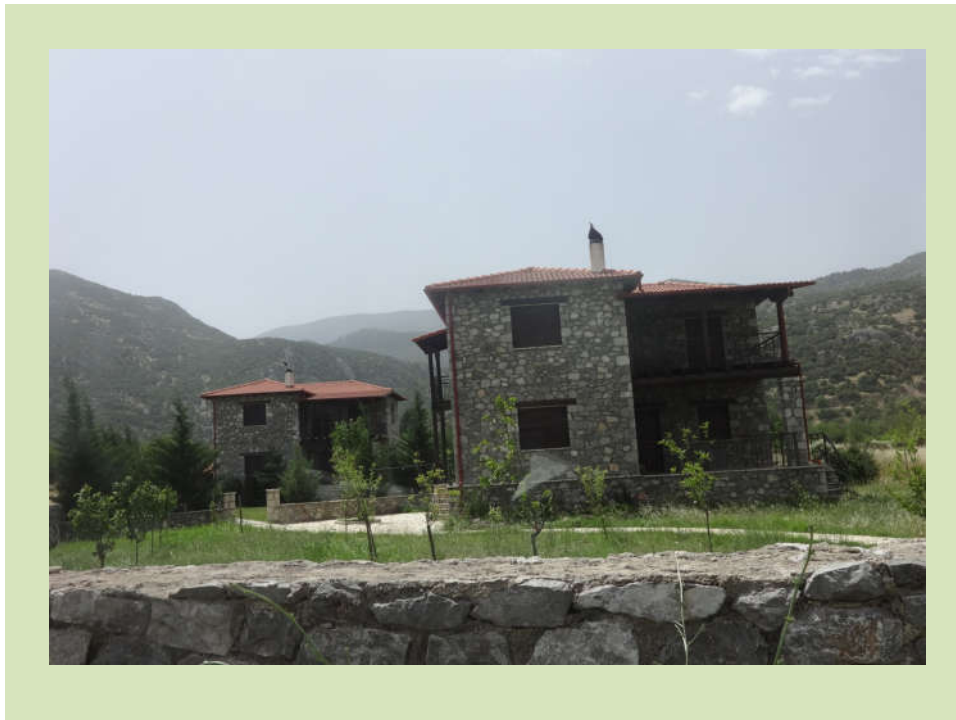

Μεταξύ αυτών πρωταρχικό ρόλο έχει η καλλιέργεια της σουλτανίνας με έντονο εξαγωγικό χαρακτήρα, και ακολουθούν το βερίκοκο και τα εσπεριδοειδή και τέλος η ελιά, που κυριαρχεί στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές. Πρόσφατα, η επέκταση του περιαστικού σιδηρόδρομου από την Αθήνα μέχρι το Κιάτο (2007), σε συνδυασμό με τα φυσικά θέλγητρα της περιοχής (εγγύτητα της θάλασσας, θελκτικό αγροτικό τοπίο της ημιορεινής- ορεινής ενδοχώρας, αμφιθεατρική θέα προς τον Κορινθιακό κόλπο) (επανα)προσελκύουν το ενδιαφέρον των αστών για παραθεριστική είτε μόνιμη κατοικία. Η περίπτωση της ορεινής Φωκίδας όσον αφορά στο φυσικό περιβάλλον παρουσιάζει αντιστοιχίες με την Κορινθία καθώς τα πυκνά δάση από πεύκο και έλατο, οι ρεματιές των ποταμών με τα πλατάνια και τις καρυδιές αποτελούν φυσικά θέλγητρα ιδιαίτερου κάλλους.

Ωστόσο η περιοχή της ορεινής Φωκίδας χαρακτηρίζεται από έλλειψη επαρκών γεωργικών γαιών υψηλής παραγωγικότητας γεγονός που ώθησε στο παρελθόν τους κατοίκους της περιοχής να στραφούν κυρίως προς την κτηνοτροφία. Τα τελευταία χρόνια, και συγκεκριμένα από το τέλος της δεκαετίας του '90 έως το 2008, η περιοχή γνώρισε ιδιαίτερη οικονομική ανάπτυξη, άμεσα συνυφασμένη με τη λειτουργία του χιονοδρομικού κέντρου της Αράχοβας. Η κοντινή απόσταση από τον πλέον φημισμένο χειμερινό τόπο προορισμού, αλλά και η σχετικά κοντινή απόσταση από την Αθήνα σε συνδυασμό με το ιδιαίτερο φυσικό κάλλος της ευρύτερης περιοχής αποτέλεσαν τα βασικά κίνητρα αύξησης της επισκεψιμότητας και της εποχικής διαμονής αστικών πληθυσμών. Μέσα σε λίγα μόλις χρόνια, η παραγωγική βάση της περιοχής υφίσταται μετασχηματισμούς και ο κατά κύριο λόγο αγροτοκτηνοτροφικός της χαρακτήρας σταδιακά υποχωρεί σε όφελος του τομέα των υπηρεσιών. Ανοίγουν ξενώνες, μπαρ, καταστήματα εστίασης, νυχτερινής διασκέδασης ενώ αυξάνεται ραγδαία η ζήτηση για πώληση αγροτικής γης προς δόμηση εξοχικών κατοικιών από κατοίκους της Αθήνας. Το νέο ευοίωνο οικονομικό περιβάλλον που διαμορφώνεται συντελεί, όχι μόνο στη ενεργοποίηση αρκετών μόνιμων κατοίκων σε νέες μορφές

επαγγελματικής δραστηριότητας (εργολάβοι, μεσίτες, ξενοδόχοι, ιδιοκτήτες καφέ-μπαρ), αλλά και στην προσέλκυση αστών, που επενδύουν σε δεύτερη κατοικία.

Μπορούμε με λίγα λόγια να υποστηρίξουμε ότι η περίπτωση της ορεινής Φωκίδας αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση περιοχής της υπαίθρου όπου η αγροτική οικονομία που βασιζόταν στην παραγωγή έχει μεταβληθεί σε μια οικονομία της κατανάλωσης μέσα από την εκμετάλλευση της αισθητικής έλξης του φυσικού περιβάλλοντος. Ενδεικτικό του κλίματος υπέρμετρης ζήτησης για αγορά γης προς δόμηση κατοικιών αποτελεί το γεγονός της επέκτασης της οικοδομικής δραστηριότητας ακόμα και σε περιοχές του λιγοστού κάμπου της κοινότητας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Γιάννης τοπικός εργολάβος:

«Ήταν η χρυσή εποχή. Αγοράζαμε γη όπου βρίσκαμε. Ακόμα και μέσα στον κάμπο. Ήρθαν κατασκευαστικές εταιρείες και πλήρωναν όσο - όσο και κάποια κομμάτια γης δεν είχαν στον ήλιο μοίρα. Δηλαδή δεν υπήρχε περίπτωση να αξιοποιηθούν ποτέ και από το πουθενά οι ιδιοκτήτες τους έγιναν πλούσιοι σε μια μέρα. Οι ντόπιοι βλέπανε χρήματα στα μάτια τους που με τη γεωργία ή την κτηνοτροφία δεν θα έβγαζαν ποτέ. Εγώ πήγα να αγοράσω ένα οικόπεδο και έδινα 150.000 χιλιάδες ευρώ στον ιδιοκτήτη του. Ευτυχώς που τα χαλάσαμε γιατί ζητάγε 30.000 ευρώ παραπάνω. Τώρα μετά από χρόνια που το βλέπω είναι το χειρότερο αλλά τότε μέσα στην πρεμούρα να αγοράσεις δεν σκέφτεσαι λογικά».

Από στοιχεία της τοπικής υπηρεσίας πολεοδομίας προκύπτει ότι από το 2000 έως το 2008 κατασκευάστηκαν 120 οικίες (μεξονέτες, βίλες πέτρινες, μονοκατοικίες, συγκροτήματα οικιών, κλπ). Τα μεγέθη αυτά είναι κατά πολύ μικρότερα στην περίπτωση της ορεινής Κορινθίας όπου την αντίστοιχη χρονική περίοδο οικοδομήθηκαν 25 οικίες. Διαφέρει επίσης και το κοινωνικοοικονομικό προφίλ των αγοραστών όπου στην περίπτωση της ορεινής Κορινθίας οι αστοί που επένδυσαν σε δεύτερη κατοικία είναι κατά κύριο λόγο υπάλληλοι του δημοσίου (δάσκαλοι, τεχνικοί, στρατιωτικοί) και λιγότερο ελεύθεροι επαγγελματίες (φαρμακοποιοί, ιδιοκτήτες επιχειρήσεων και καταστημάτων). Το σκηνικό αλλάζει στην περίπτωση της ορεινής Φωκίδας όπου εκείνοι που επενδύουν σε δεύτερη κατοικία είναι κυρίως ανώτατοι υπάλληλοι του δημοσίου, δικηγόροι, γιατροί-διευθυντές ιδιωτικών κλινικών, αρχιτέκτονες, διευθυντές μεγάλων επιχειρήσεων, χωρίς φυσικά να λείπουν και οι περιπτώσεις μικροεπιχειρηματιών (ιδιοκτήτες καταστημάτων εστίασης), υπαλλήλων του δημοσίου αλλά και γνωστών δημοσιογράφων. Τα κίνητρα επένδυσης σε δεύτερη κατοικία ποικίλουν ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό status και τις κοινωνικοπολιτισμικές παραμέτρους των κοινωνικών ομάδων που συγκροτούν οι νεοεισερχόμενοι κάτοικοι. Σε κάθε περίπτωση πάντως ισχυρό κίνητρο είναι η επαφή με τη φύση, το ιδιαίτερο τοπίο (συνδυασμός βουνού και θάλασσας), η κοντινή απόσταση με το αστικό κέντρο και σε αρκετές περιπτώσεις γνωριμία με τις αγροτικές ρίζες μέσα από την προσδοκία «βίωσης μιας ιδιότυπης αγροτικότητας». Ο Δημήτρης είναι διευθυντής πολεοδομίας, με αγροτικές καταβολές από τη Θεσσαλία και εξηγεί τους λόγους που επέλεξε να κτίσει εξοχική κατοικία στην ορεινή Κορινθία:

«Έχω καταγωγή από Θεσσαλία και ζητούσα κοντά στην Αθήνα μια τοποθεσία που να θυμίζει το χωριό μου, κότες, κουνέλια, μπουστάνια. Η περιοχή και το τοπίο με τράβηξε αμέσως γιατί μου αρέσει που είναι χωριό με τις κατσίκες και τα λιβάδια».

Ωστόσο, η «ιδιότυπη αγροτικότητα» που θέλει να βιώσει και βιώνει ο Δημήτρης, περιορίζεται στο γεγονός ότι το οικόπεδο που αγόρασε και έχτισε την οικία του, είναι σε απόσταση 1,5 χιλιομέτρου από το τελευταίο σπίτι του χωριού. Όπως ο ίδιος λέει:

«Μέσα στο χωριό δεν θα μπορούσα να ζήσω. Θέλω την ησυχία μου. Έρχομαι για να ηρεμήσω. Έχω φτιάξει τον μικρό μου παράδεισο εδώ στο κτήμα, μέχρι και μια μικρή λιμνούλα με πάπιες έχω φτιάξει».

Η συγκεκριμένη πρακτική του Δημήτρη ακολουθείται από τους περισσότερους αστούς (τόσο στην Κορινθία όσο και στην Φωκίδα), οι οποίοι επιλέγουν να χτίσουν ή να αγοράσουν σπίτι -σε απόσταση από τον οικιστικό πυρήνα του χωριού- και το οποίο θα φροντίσουν να το περιφράξουν με πέτρινες μάντρες, να διαμορφώσουν τον κήπο με τους με καλλωπιστικά φυτά συχνά ξένα προς την τοπική χλωρίδα, φοίνικες και γκαζόν και ενίοτε με πισίνες

Ο τρόπος με τον οποίο οι κοινωνικοί δρώντες από την Αθήνα επιλέγουν να οριοθετήσουν τον ζωτικό τους χώρο μέσω της απομόνωσης στο σπίτι-καταφύγιο με μεζονέτα με κήπο που περιβάλλεται από ψηλό τοίχο, και σε απόσταση από το χωριό δημιουργεί έναν χωρικό διαχωρισμό που αντανακλά μια κοινωνική αποστασιοποίηση από τον αγροτικό τρόπο ζωής. Σε κάθε περίπτωση, η αναζήτηση και η διεκδίκηση του αγροτικού βίου ή αλλιώς η ώσμωση με την αγροτική ζωή ακόμα και για εκείνους τους Αθηναίους που έλκουν αγροτική καταγωγή αρχίζει και τελειώνει μέσω της βιωματικής τους εμπλοκής στο δικό τους ανθρωπογενή χώρο, που κατά τους ίδιους, φέρει χαρακτηριστικά αγροτικού ιδεώδους και συγκεκριμένα μιας «φανταστικής αγροτικότητας». Ο εγκλεισμός σε ένα ιδιότυπο «σπίτι-χωριό» και το βίωμα της αγροτικότητας από «τα μέσα» δείχνει να ικανοποιεί τις προσδοκίες των νέο-εισερχόμενων αστών σχετικά με το τι ορίζεται ως «αγροτικό» ή πως θα έπρεπε να είναι ο ιδεατός αγροτικός τρόπος ζωής σύμφωνα με συγκεκριμένες πολιτισμικές τους αναπαραστάσεις. Αναπαραστάσεις που στην περίπτωση της Μαρίνας επέδρασαν σημαντικά στην αγορά της δεύτερης κατοικίας στην Ορεινή Φωκίδα:

«Πάντα θέλαμε -εγώ και ο σύζυγός μου- να έχουμε ένα σπίτι στην εξοχή. Και επειδή ασχολούμαστε με τα χειμερινά σπορ (ποδήλατο και σκι στο βουνό) ψάχναμε και στο Μαίναλο-Αρκαδία και στην Αράχωβα. Το Μαίναλο είναι μακριά από Αθήνα και στην Αράχωβα δεν βρίσκαμε γιατί ήταν πολύ ακριβά ώσπου σ' ένα περιοδικό gourmet διάβασα ένα άρθρο ενός δημοσιογράφου για ένα χάνι σε μια περιοχή κοντά στην Αράχωβα μέσα στο δάσος όπου οι πατάτες φούρνου και το γιουβέτσι ήταν όπως το έφτιαχνε η γιαγιά του στο χωριό σε ξυλόφουρνο. Κρατήσαμε το περιοδικό και ήρθαμε ως επισκέπτες ένα φθινοπωρινό Σαβ/κο. Είχε ομίχλη, είχαν πέσει τα φύλα στρώμα. Μαγευτήκαμε από το τοπίο. Εντωμεταξύ εγώ έχω και μια ζουρλαμάρα μέσα στο μυαλό μου, μ' αρέσει το βουνό, το δάσος το στυλάκι country. Το ταβερνάκι πέτρινο κουκλίστικο με παλαιό τζάκι, χωμένο μέσα στα έλατα όπως ακριβώς το περιέγραφε στο περιοδικό. Παραμυθένιο. Μαγεία. Δεν το σκεφτήκαμε. Μέσα σε 15 μέρες είχαμε αγοράσει σπίτι στην περιοχή».

Τα όποια υλικά αγαθά που προβάλλονται μέσω περιοδικών life style και ενεργοποιούν αναπαραστάσεις αγροτικότητας (το γιουβετσάκι τη γιαγιάς ή το αυτοκίνητο εκτός δρόμου 4*4, το casual ντύσιμο, ή το ποδήλατο, κ.α.) δεν παραπέμπουν υποχρεωτικά σε αγροτικές δραστηριότητες. Αρκεί ωστόσο να

διαμεσολαβήσει ο ισχυροποιητικός παράγοντας της διαφήμισης και του, μάρκετινγκ προκειμένου αυτά, ως σύμβολα να περιβληθούν από μια νότα αγροτικής ειδυλλιακότητας που να παραπέμπει σε καθημερινές γοητευτικές εκφάνσεις της ζωής στην ύπαιθρο, ενίοτε ξεχασμένες και νοσταλγικές που ν' απαντούν όμως πειστικά στις επιθυμίες των ανθρώπων της πόλης για το εφικτό του να ζεις στην ύπαιθρο. Φαίνεται, λοιπόν, πως στο νέο αγροτικό τοπίο, φυσικό περιβάλλον, σύμβολα αγροτικότητας και κάθε είδους τοπικές παραδόσεις συνυπάρχουν, αλληλεπιδρούν και ζυμώνονται με τη δημοφιλή καταναλωτική κουλτούρα.

Ωστόσο η συγκατοίκηση διαφόρων κοινωνικών δρώντων με διαφορετικά συμφέροντα και στόχους και προσδοκίες, η εκατέρωθεν άγνοια των κωδίκων αξιών και των πρακτικών του καθημερινού βίου του κόσμου της υπαίθρου αναδεικνύουν τις αντιπαλότητες, μεταξύ του «παλιού» (εγγεγραμμένο τοπικά μέσω διαφόρων εκφράσεων της καθημερινότητας) και του νεοεισερχόμενου από τα έξω που, επίσης, διεκδικεί τον ζωτικό του χώρο στο τοπικό γίγνεσθαι. Οι αντιπαλότητες, εκφρασμένες είτε υποβόσκουσες, σκιαγραφούν τις διαφορετικές προσλήψεις για το αγροτικό ιδεώδες. Η Μαρίνα συνεχίζει:

«Πάντα όμως επιλέγουμε πότε θα έρθουμε, συνήθως Χειμώνα. Πάσχα για παράδειγμα επιχειρήσαμε μια φορά να έρθουμε και ήταν μια τραυματική εμπειρία. Δεν το ξανακάνουμε. Είχαμε και καλεσμένους. Μια μέρα μέσα στη μεγάλη εβδομάδα να εδώ λίγο παρακάτω από το σπίτι μας καθώς με τους φίλους μας κάναμε περίπατο μέσα στο δάσος που ήταν όλο ανθισμένο ακούσαμε ουρλιαχτά από αρνιά. Σφάζανε αρνιά δίπλα στο ποτάμι. Ήταν αδιανόητο. Είχε κοκκινίσει το ποτάμι σ' εκείνο το σημείο από το αίμα. Σοκαριστήκαμε. Τα μαζέψαμε και φύγαμε. Χάλασαν οι διακοπές μας».

Διάφορες αιτίες λοιπόν -με προεξέχοντα τα περιβαλλοντικά ζητήματα- που σχετίζονται με την «γεωγραφική εγγύτητα» (άμεση επαφή, γειτνίαση) κατέχουν υψηλή θέση στην ατζέντα του καθημερινού τρόπου ζωής και αναφέρονται από τους νέο-εγκατασταθέντες ως μικρές πηγές απογοήτευσης σχετικά με τις προσδοκίες τους για δεύτερη κατοικία και στην περίπτωση της ορεινής Κορινθίας όπως ο Γεράσιμος και ο Νίκος:

Γεράσιμος: «Όταν εγώ επενδύω, φτιάχνω ένα τέτοιο σπίτι, και στο διπλανό χωράφι έρχεται μια γιαγιά φτιάχνει μια παράγκα-αυθαίρετο και βάζει κατσίκια και σκυλιά μέσα

σου χαλάει όλη την αισθητική ρε παιδί μου. Τόσες φορές την έχω παρακαλέσει παρ' τα, μυρίζουνε είναι αντιαισθητικό. Έχω επενδύσει τόσα λεφτά, έχω ένα σπίτι, θα με διώξεις από το σπίτι μου;»

Νίκος: «Αυτό με τα φυτοφάρμακα έχει παραγίνει. Ραντίζουν οι αγρότες αδιαφορώντας για το γείτονα. Προχθές πάλι ξυπνήσαμε ό το πρωί από θόρυβο μηχανών και μια τεράστια μηχανή θέριζε στο διπλανό χωράφι και η σκόνη είχε κατακλύσει όλο το σπίτι».

Ο περιβάλλον χώρος φυσικού κάλλους του εξοχικού -που ταυτόχρονα μπορεί να είναι και χώρος της αγροτικής εργασίας- υπόκειται σε ρευστές απρόβλεπτες και μη γραμμικές χρονικές ακολουθίες σύμφυτες με την εξάρτηση της γεωργίας από τις καιρικές συνθήκες και τις εποχές συγκροτώντας το κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο των παραγωγικών δραστηριοτήτων το οποίο φαίνεται να αγνοούν οι νέοι κάτοικοι. Έτσι, ο χρόνος των αγροτικών εργασιών υποκειμενικοποιείται και αποτελεί ένα επιπλέον πεδίο μικρών απογοητεύσεων σχετικά με τις προσδοκίες των αστών για δεύτερη κατοικία. Σε κάθε περίπτωση, είναι εμφανές ότι οι αστοί δεν μπορούν να ανεχθούν την ρουτίνα και τις νοοτροπίες του αγροτικού περιγυρου και «κρατούν τις αποστάσεις από τον γείτονα».

Αποστάσεις που σε αρκετές περιπτώσεις αντικατοπτρίζονται και σε κονσερβαρισμένες καταναλωτικές εμπειρίες είτε αυτές αφορούν στο φυσικό περιβάλλον είτε στη διασκέδαση. Ειδικά όσον αφορά στο περιβάλλον, η αυξημένη ζήτηση για οικοδομήσιμα οικόπεδα, συναρτώμενη με την επιθυμία απόκτησης πέτρινης παραδοσιακής οικίας κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού (στην περίπτωση της Φωκίδας), έχει επιφέρει, πέρα από την υπέρμετρη αύξηση των τιμών γης και την ταχύτατη διασπορά της εξοχικών κατοικιών ακόμα και μέσα στο ελατόδασος. Αστικές καταναλωτικές επιλογές που δείχνουν να σχετίζονται περισσότερο με την ικανοποίηση του «φαίνεσθαι» και της εκπλήρωσης της αίσθησης του διαφορετικού και λιγότερο με μια παραγωγική και δημιουργική οικειοποίηση των αγαθών του οικοσυστήματος της υπαίθρου.

Η πρόταση για παράδειγμα του τοπικού κοινοτικού γραφείου για οικονομική συνδρομή και των νέων κατοίκων στην πυροπροστασία, στην αποκατάσταση διάβρωσης μονοπατιών στο δάσος, στην τοποθέτηση ποτίστρων για τα ζώα του δάσους και στην αναστύλωση ενός μικρού πέτρινου γεφυριού της περιοχής, προσέκρουσε στην αδιαφορία και στην μη ανταπόκριση των αστών. Από την άλλη πλευρά στον τομέα της διασκέδασης η ψυχαγωγική λειτουργία της υπαίθρου

συμπληρώνεται από τη ραγδαία χωρική διάχυση αστικών θυλάκων πολιτιστικής κατανάλωσης. Ξενοδοχεία με spa, Jacuzzi και πισίνες εστιατόρια gourmet, μπαράκια, *creperie*, κ.α. και γενικότερα η προσαρμογή των καταστημάτων και των υπηρεσιών της περιοχής στις ανάγκες και στις προσδοκίες των αστών παρά των ντόπιων κατοίκων αναδεικνύουν αγροτικούς τόπους και κοινωνίες της υπαίθρου που προσπαθούν ν' ανταποκριθούν σε στυλ ζωής αστικού τύπου.

Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Γιώργος που έχει αγοράσει εξοχική κατοικία και συχνά επισκέπτεται τους χώρους διασκέδασης της περιοχής: *«Μερικές φορές με τόσους γνωστούς νιώθω πως είμαι στο Κολωνάκι με τη διαφορά ότι εδώ έχει δάσος»*. Σε μια εποχή έντονης κινητικότητας, η αυθεντικότητα της υπαίθρου σκηνογραφικά θολώνει ενώ φυγή καταλήγει να είναι ουτοπία. Ή με άλλα λόγια όπως σημειώνει ο Κ. Καβάφης στο ποίημά του «η Πόλις» *«Καινούργιους τόπους δεν θα βρεις, δεν θα 'βρεις άλλες θάλασσες. Η πόλις πάντα θα σ' ακολουθεί»*.

Σύμφωνα με τα όσα έχουν προηγηθεί θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι αγροτικοί τόποι και περιοχές της υπαίθρου, *«έχουν μεταβληθεί από μια οικονομία που βασίζεται στην παραγωγή σε μια οικονομία που βασίζεται στην κατανάλωση και ως εμπόρευμα πλέον πωλούνται και αγοράζονται μέσω καταναλωτικών πρακτικών του τουρισμού, των επενδύσεων σε ακίνητα από εισερχόμενους από τις πόλεις»* (Woods 329-330-331). Η διατήρηση της παράδοσης, του φυσικού περιβάλλοντος, της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αλλά και της γαστρονομίας μπορεί να οδηγήσει σε μια μορφή ντισνευκοποίησης των αγροτικών περιοχών. Όρος που χρησιμοποιείται από τους

κοινωνικούς επιστήμονες τέλος της δεκαετίας του 90 για να περιγράψουν την ομογενοποίηση της κατανάλωσης μέσα από την εμπορευματοποίηση αξιών και αγαθών. Ο Όρος μπορεί να χρησιμοποιηθεί γενικότερα για να περιγράψει την απογύμνωση ενός τόπου από τα αυθεντικά του χαρακτηριστικά και να τον επανασκευάσει σε μια αποστειρωμένη φόρμα, σ' ένα θεματικό πάρκο όπου φυσικό περιβάλλον, κατοικία, διασκέδαση τυποποιούνται και παρέχονται προς κατανάλωση. Κατά αυτό τον τρόπο για τους αστούς που επενδύουν στην ύπαιθρο, η νοσταλγία ή η αναζήτηση της αυθεντικότητας για «το χωριό του κάποτε, του παλιού καιρού» (παραδοσιακό φαγητό, φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερου κάλλους, τοπική αρχιτεκτονική, ηρεμία κ.α.) συχνά τους μπλοκάρουν σε στερεοτυπικές αναπαραστάσεις για μια εξιδανικευμένη και ιδεατή ύπαιθρο. Μια ύπαιθρο κοινωνικο-πολιτισμικά ομοιογενή και σίγουρα απαλλαγμένη από εξω-τοπικά σύμβολα (φυτοφάρμακα, ζώα που μυρίζουν) που ταυτοποιούν τους ντόπιους με συμπεριφορές (αγροτικές εργασίες και συνήθειες), που διαταράσσουν δεδομένες αναπαραστάσεις και προσδοκίες των αστών για μια ουτοπική ύπαιθρο. Υπό το πρίσμα της νέας αγροτικότητας και του αγροτικού ιδεώδους θα μπορούσε να πει κανείς ότι το αγροτικό καταλήγει να είναι περισσότερο αντιληπτό ως «ντεκόρ ζωής» ή ένα «προνομιακό καταφύγιο» για τους αστούς που (επ)ανακαλύπτουν την ύπαιθρο και τη φύση, παρά ένας ζωντανός διαδραστικός χώρος μεταξύ αστικού- αγροτικού.

Σε αυτή την αναζήτηση του αγροτικού ιδεώδους, η εξοχική κατοικία μετατρέπεται σε μέσο αναζήτησης μιας φαντασιακής αγροτικότητας ενώ παράλληλα συνιστά και μια στρατηγική επένδυσης που ενίοτε εξαργυρώνεται σε κοινωνικό γόητρο και κοινωνικό status. Ο τύπος της οικοδόμησης και αρχιτεκτονικής του εξοχικού, η έκτασή του, αν είναι μονοκατοικία ή σε συγκρότημα μεζονέτων, ή ύπαρξη αλλά και έκταση του κήπου, η ύπαρξη χώρου στάθμευσης, μπάρμπεκιου ή υπαίθριου μπαρ με πισίνα, η εσωτερική διαρρύθμιση, το γούστο της επίπλωσης, η ύπαρξη ξενώνα για τους φιλοξενούμενους, κ.α συγκροτούν μια πολιτισμική συνθήκη κατηγοριοποίησής της μέσα από τη συμβολική αξία που μπορεί αυτή να προσλάβει.

Με άλλα λόγια, ο εποικισμός του αγροτικού χώρου με την μορφή της εξοχικής κατοικίας προς αναζήτηση μιας φαντασιακής αγροτικότητας -πέρα και ανεξάρτητα από την δυναμική σχέση με τα φύση- συνιστά ταυτόχρονα και μια στρατηγική επένδυσης. Επένδυσης, που ενίοτε κεφαλοποιείται σε κοινωνικό κύρος και καταξίωση και ως εκ τούτου αποτελεί βασική παράμετρο έκφρασης πετυχημένης ατομικότητας και κατ' επέκταση διαμόρφωσης κοινωνικής ταυτότητας και διαφοροποίησης (Κοτσώνη 2003). Κατά αυτόν τον τρόπο, στις περιπτώσεις που εξετάζουμε η εξοχική κατοικία δύναται να εμπεριέχει την καταξίωση ή την αναζήτηση μιας δημιουργικής παρακαταθήκης. Όπως στην περίπτωση του Δημήτρη γενικού ηλεκτρολόγου σε έναν δημόσιο φορέα, κάτοικο Κερατσινίου ο οποίος αγόρασε στην ορεινή Κορινθία οικόπεδο μισό στρέμμα και έχτισε σπίτι πέτρινο 110 τετραγωνικών για τα οποία πήρε δάνειο 100.000 ευρώ και συμπλήρωσε από ιδίους πόρους 80.000 ευρώ:

«Ήθελα να φύγω από τον Πειραιά, να φεύγω από την πολυκοσμία και την τρέλα της πόλης. Εδώ τα Σαβ/κα ηρεμώ, αυτή η ησυχία αυτή η ηρεμία με ξεκουράζει. Αυτό είναι το δικό μου σπίτι, δούλεψα εδώ μεροκάματα όχι αστεία. Πιο πολύ θεωρώ σπίτι αυτό

παρά το άλλο που μένω στο Κερατσίνι, παρόλο που παντρεύτηκα εκεί. Εκείνο δεν είναι δικό μου, είναι προϊόν της γυναίκας μου. Κάποιος άλλος το έφτιαξε. Όχι εγώ. Εξάλλου δεν είναι σπίτι, είναι διαμέρισμα σε πολυκατοικία με κοινόχρηστα, δηλαδή έχω με κάποιους άλλους κοινές υποχρεώσεις. Δεν έχω Γκαράζ και απέναντι βλέπω μπαλκόνια και απλωμένα ρούχα. Εδώ μπορώ να κοιτάω έξω ώρες ατελείωτες τη θέα, να φωνάζω φίλους να κάτσουμε στο τζάκι».

Σε αυτή την περίπτωση η εξοχική κατοικία στην ύπαιθρο φαίνεται ν' ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις καταξίωσης, ικανοποίησης και απόκτησης γοήτρου μέσα από μια άλλη κοινωνική επιταγή και ατομική συνθήκη που δεν σχετίζεται απαραίτητα με τον νεοπλουτισμό και την επιδεικτική κατανάλωση. Η δεύτερη κατοικία εδραιώνεται ως τόπος αναφοράς μιας συγκεκριμένης βιογραφίας της ατομικής προσωπικότητας, καθίσταται αληθινή, σμιλεμένη με “το ιδανικό της αυθεντικότητας” (Taylor, 1991, Halfacree, 2012) και την αίσθηση της δημιουργικής όσμωσης του ιδιοκτήτη με κάθε χώρο της, ως γέννημα των δικών του αγωνιών, ανησυχιών και του προσωπικού του κάματος (Buchli, 2012, Miller, 2008). Σε αντίθεση με την κύρια κατοικία στην πόλη, της οποίας, ο τύπος, το μέγεθος, η διαρρύθμιση και η αισθητική αντανakλούν μια απρόσωπη και αλλότρια παρακαταθήκη καθώς ως δημιούργημα κάποιου άλλου (πεθερού) ακυρώνουν τις όποιες σταθερές αυτό-προσδιορισμού του νέου ενοίκου.

Από την άλλη, οι εναλλακτικές επιλογές και πρακτικές στο επίπεδο της ιδιωτικής και κοινωνικής ζωής που προσφέρει ο τόπος και ο τύπος της εξοχικής κατοικίας στο χώρο, συχνά αποτελούν καθρέφτη της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και των κοινωνικών σχέσεων. Μια εξοχική κατοικία για παράδειγμα διώροφη, τοποθετημένη σε ιδιαίτερου φυσικού κάλους περιβάλλον, πάνω σε ύψωμα με θέα, με κήπο, πισίνα, καλλωπιστικά φυτά και κατασκευασμένη από ξύλο και πέτρα, η χρήση της καλείται να επιτελέσει μια συγκεκριμένη λειτουργία προς την επίτευξη ενός συγκεκριμένου κοινωνικού στόχου. Μια παρόμοια κατοικία στην ορεινή Φωκίδα, ανήκει στο Γιάννη διευθυντικό στέλεχος μιας μεγάλης επιχείρησης νοσοκομειακών εξοπλισμών. Η κατοικία που έχει αγοράσει αποτελεί ουσιαστικά μια προέκταση - όπως ο ίδιος λέει- της επιχειρηματικής του ζωής, καθώς μορφοποιεί περαιτέρω τις επαγγελματικές του σχέσεις μέσα από ένα νέο σκηνικό όπου και άλλοι ρόλοι -όπως αυτός του οικοδεσπότη σε δεξιώσεις- είναι εφικτοί. Πρώτιστος στόχος στο στίβο του σκληρού επαγγελματικού ανταγωνισμού η επαύξηση του κοινωνικού γοήτρου, η αναγνώριση της κοινωνικής του θέσης ως επιτυχημένου καριερίστα μέσα από την

προβολή και χρήση -που αγγίζει τα όρια της επιδεικτικής κατανάλωσης- ενός ιδιαίτερα ακριβού καταναλωτικού αγαθού του οποίου η κτήση ωστόσο, προσδίδει δύναμη και εξουσία στον κάτοχό του.

Τα τελευταία χρόνια και στις δύο περιοχές η κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα αλλάζει άρδην με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2009. Ειδικά στην ορεινή Φωκίδα, οι επισκέπτες του χειμώνα περιορίζουν κατά πολύ τις μετακινήσεις τους και όποτε αυτές προκύπτουν είναι μονοήμερες χωρίς διανυκτερεύσεις, οι ξενώνες αρχίζουν να υπολειμματοποιούνται, η αγορά ακινήτων και η οικοδομική δραστηριότητα παγώνουν, καταστήματα εστίασης και διασκέδασης κλείνουν, κατασκευαστικές εταιρείες χρεοκόπησαν. Από τις 125 οικίες που κατασκευάστηκαν οι 40 έμειναν αδιάθετες, 10 δεν αποπερατώθηκαν ποτέ και από τις 75 που απομένουν παραπάνω από τις μισές παρουσιάζουν σκηνικά εγκατάλειψης καθώς οι ιδιοκτήτες τους δεν τις επισκέπτονται πλέον.

Πέντε χρόνια μετά την έναρξη της κρίσης οι περισσότεροι αστοί που είχαν επενδύσει σε εξοχική κατοικία βρίσκονται σ' ένα οικονομικό και ταυτοτικό αδιέξοδο. Οικονομικό, διότι αρκετοί από αυτούς απώλεσαν την εργασία τους και καθώς είχαν συνάψει δάνειο για την αγορά της κατοικίας, σήμερα αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο κατάσχεσης του ακινήτου τους. Ταυτοτικό διότι οι εν λόγω εξελίξεις επισκίασαν ή και ακύρωσαν τις όποιες προοπτικές κοινωνικής αναγνώρισης και διαφοροποίησης και της συνακόλουθης δόμησης μιας καταξιωμένης ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας. Ο Νίκος, μαζί με τη γυναίκα του είχαν μια πολύ καλή απασχόληση με καλές αμοιβές καθώς και οι δύο εργάζονταν στο χώρο του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου. Αυτό τους επέτρεψε να αγοράσουν εξοχική κατοικία στην ορεινή Φωκίδα. Ωστόσο, στις περικοπές του προσωπικού που υποχρεώθηκαν λόγω της κρίσης να προχωρήσουν η εν λόγω επιχειρήσεις συμπεριλαμβάνονταν και οι δύο. Ο Νίκος διατρέχεται συχνά από έναν σκεπτικισμό, μια αδράνεια, κάποιες αμφιθυμίες και μια γενικότερη προσωπική οδύνη που φτάνουν στα όρια της κατάθλιψης. Του είναι δύσκολο, λέει, να ζήσει σε ένα περιβάλλον χωρίς εργασία, χωρίς προοπτικές. Μέσα στη γενικότερη έγνοια του σκέφτεται και τη μικρή πέτρινη εξοχική κατοικία που αγόρασε με δάνειο:

«Το λάτρεψα αυτό το σπίτι. Έχει ένα μικρό φινιστρίνι που είναι η κρεβατοκάμαρα από πάνω και..... ελπίζω να μην έρθει να μας το πάρει η τράπεζα. Τώρα μας κάνανε τα διόδια διπλάσια είναι και οι βενζίνες. Εγώ πλέον όταν θέλω να πάω, πάω με το τρένο και μέσα το ποδήλατο, στο χωριό κινούμαι με ποδήλατο. Βλέπω και τα διπλανά σπίτια κλειστά. Ρημάζανε από τα χορτάρια. Οι ιδιοκτήτες τους πια έπαψαν να έρχονται. Ποιος ξέρει μπορεί να τα κατασχέσανε οι τράπεζες. Εγώ όμως δεν θέλω να παραιτηθώ, είναι και ζήτημα τιμής. Ψυχαναγκάζω τον εαυτό μου να πηγαίνω μια φορά το μήνα τουλάχιστο από εκεί που πηγαίναμε κάθε Σαβ/κο»

Τ' αδιέξοδα που βιώνει ο Νίκος και ο σκεπτικισμός που εκδηλώνει δεν αντικατοπτρίζουν μόνο την κατηγορία των αστών που επέλεξαν να επενδύσουν σε δεύτερη κατοικία στην ύπαιθρο. Και οι μόνιμοι κάτοικοι στην περιοχή της ορεινής Φωκίδας βρίσκονται σ' έναν αντίστοιχο βαθύ προβληματισμό για την οικονομική τους επιβίωση καθώς έχουν έρθει αντιμέτωποι με μια ιδιόμορφη κατάσταση. Η μορφή «εξευγενισμού» αυτής της περιοχής της υπαίθρου που επιχειρήθηκε μέσω των κατασκευών εξοχικών κατοικιών εμπεριείχε και την εξής διάσταση. Με το πέρασμα του χρόνου -στην περίοδο της οικονομικής ευμάρειας- η μεγάλη ζήτηση για δεύτερη κατοικία ανέβασε σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα τις τιμές των οικοπέδων με αποτέλεσμα οι αντικειμενικές αξίες να εκτιναχθούν στα ύψη. Καθώς το δάνειο στις τράπεζες είναι συνάρτηση με την αξία της γης που υποθηκεύει κανείς (που σημαίνει ότι όσο πιο μεγάλη είναι η υποθήκη, τόσο πιο μεγάλο το προς έγκριση δάνειο), απώτερος στόχος των αγοραστών ήταν να δηλώνουν στα συμβόλαια αγοράς πολλαπλάσια τιμή ανά τ.μ. προκειμένου να πάρουν μεγαλύτερο δάνειο προς αγορά κατοικίας. Αυτές οι εξελίξεις έφεραν αντιμέτωπα αρκετά αγροτικά νοικοκυριά με το όριο της επιβίωσης καθώς α) το κόστος της στέγης καθίσταται πλέον απαγορευτικό για τις δυνατότητες των ντόπιων και χαμηλού εισοδήματος κατοίκων, β) έχουν διακοπεί οι μεταβιβάσεις ακινήτων ακόμα και εντός των μελών του αγροτικού νοικοκυριού, γ) αγροτοκτηνοτρόφοι που απείχαν από το δίκτυο κερδοσκοπίας και αγοραπωλησίας αγροτικής γης υποχρεώνονται πλέον για μια στάνη ή για έναν στάβλο να καταβάλουν ποσά για ΕΝΦΙΑ που φθάνουν σε δυσθεώρητα ύψη για τις οικονομικές και εισοδηματικές τους δυνατότητες. Χαρακτηριστικό του αδιεξόδου αποτελεί η περίπτωση του Γιάννη:

«Όταν έγινε το μπαμ των ακινήτων με τον πατέρα μου είχαμε ένα οικόπεδο στο χωριό, 6 στρέμματα. Ευκαιρία χρυσή, έρχεται μια εταιρία, και συμφωνήσαμε να φτιάξει 12 σπίτια και να μας δώσει αντιπαροχή τα 6, υπολογίζαμε, ότι θα πουλήσουμε τα σπίτια 200000 το ένα και θα τα οικονομήσουμε. Έρχεται η κρίση και δεν έχουμε πουλήσει κανένα. Ξαφνικά, εγώ άνεργος και ο πατέρας μου ένας άνθρωπος που παίρνει μια αγροτική σύνταξη 600 ευρώ, έχουμε βρεθεί με μια περιουσία 6 σπιτιών που δεν μπορούμε να τα πουλήσουμε και πληρώνουμε τα χαράτσια».

Γνώριμες πρακτικές μιας καιροσκοπικής αντίληψης του επενδύειν που στο παρελθόν εξοικείωσε ένα σημαντικό κομμάτι του αγροτικού πληθυσμού με μια κουλτούρα εύκολου κέρδους, όμως σήμερα, στην εποχή της κρίσης ακυρώνει την όποια

παραγωγική προοπτική για τους εναπομείναντες αγρότες. Όπως λένε οι ίδιοι οι κάτοικοι «αφήσαμε τον κάμπο έρμαιο των κατασκευαστικών εταιρειών γελαστήκαμε από το χρήμα. Φυτέψαμε σπίτια και αφήσαμε χέρσα τα χωράφια με ρουμάνια και μάζες. Σήμερα με την κρίση έπρεπε ο κάμπος να ήταν καταπράσινος και ολότελα δικός μας. Πως θα επιστρέψουμε ξανά σε αυτόν;».

Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί πλέον αναμφισβήτητη πραγματικότητα η χωρική και κοινωνική ανασύνθεση ολοένα και περισσότερων αγροτικών περιοχών μέσω της εγκατάστασης και επένδυσης νέο-εισερχόμενων αστών σε δεύτερη κατοικία και τουριστικές επιχειρήσεις. Με όχημα την μεγιστοποίηση του επιχειρηματικού κέρδους μέσω μιας ασθμαίνουσας εμπορευματοποίησης υλικών και άυλων αγαθών του αγροτικού κόσμου, οι εμπλεκόμενοι δρώντες (γηγενείς, νεοεισερχόμενοι), ως φορείς διαφορετικών ιδεολογιών και συμφερόντων έχουν συνήθως περιορισμένη αίσθηση των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να έχουν για το περιβάλλον και τις παραγωγικές δομές της υπαίθρου οι καταναλωτικές τους πρακτικές. Πολύ περισσότερο δε, όταν διακατέχονται από αναπαραστάσεις του αγροτικού ιδεώδους άμεσα συνυφασμένες με ένα μέρος της κυρίαρχης καταναλωτικής κουλτούρας που

φειτικοποιεί ως σύμβολα ανώτερου κοινωνικού στάτους τη χρήση, απόκτηση, και οικειοποίηση αγαθών που δύνανται να σχετίζονται με το περιβάλλον της υπαίθρου.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Buchli V., 2012. Εστία και οικιακές κουλτούρες, στο, *Ελεάνα Γιαλούρη (επίμ.), Υλικός πολιτισμός. Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, σσ. 251-281.

Δημητρίου-Κοτσώνη Σ., 2003. Καταναλωτικές πρακτικές και συλλογικές Ταυτότητες, στο, Γκέφου-Μαδιανού, Δ. (επιμ.), *Εαυτός και Άλλος: Εννοιολογήσεις, ταυτότητες και πρακτικές στην Ελλάδα και την Κύπρο*, Αθήνα, Gutenberg, σσ. 305-342.

Woods M., 2011. *Γεωγραφία της υπαίθρου-Διαδικασίες, αποκρίσεις, και εμπειρίες αγροτικής αναδιάρθρωσης*, Αθήνα, Κριτική.

Ξενόγλωσση

Bell D., 2006. Variations on the rural idyll, *In*, P P. Cloke, T Marsden, P. H . Mooney (Ed.), *Handbook of Rural Studies*, London, Sage, pp.149-160.

Bossuet L., 2006. «Peri-rural populations in search of territory», *Sociologia Ruralis*, 46(3), pp. 214-228.

Halfacree, K., 2012. Heterolocal identities? Counter-urbanization, second homes, and rural consumption in the era of mobilities. *Population, Space and Place* 18, pp. 209-224.

Halfacree K., 2008. “To revitalize counterurbanisation research? Recognising an international and fuller picture”, *Population, Space and Place*, 14, pp. 479-495.

Halfacree K., 1994. “The importance of “the rural” in the constitution of counterurbanization: evidence from England in the 1980s”, *Sociologia Ruralis*, 34, pp. 164-189.

Miler D., 2008. *The comfort of things*, Polity, Κέιμπριτζ.

Mormont M., 1990. Who is rural? Or, How to be rural: Towards a sociology of the rural, *In*, Marsden T, Low P, Whatmore S (eds.), *Rural Restructuring. Global processes and their responses*, London, David Fulton Publishers, pp. 21-44.

Taylor C., 1991. *The Ethics of Authenticity*, Harvard University Press, Κέιμπριτζ.

